

MİLLETLERARASI TAHKİM VE COVID-19: SALGININ ETKİLERİNİN AZALTIKMASI AMACIYLA OLASI ÖNLEMLERE İLİŞKİN ICC REHBERİ

Ar. Gör. Ömer Faruk KAFALI*

Özet

COVID-19 salgını herkesi ve her kesimi sarsmış ve olumsuz etkilemiştir. On yıllar içerisinde sınır aşırı hale gelen tahkimin, salgın nedeniyle konulan seyahat kısıtlamaları ve sosyal mesafe kuralları dolayısıyla, zor bir döneme gireceği söylenebilir. Lakin tahkim camiası, kısa bir süre içerisinde devlet mahkemelerindeki gibi bir durgunluğun yaşanmaması için yeni duruma uyum sağlamak ve sorunlara çözüm üretmek için yoğun bir şekilde çalışmıştır.

Bu bağlamda, Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) gibi bazı kurumlar, salgının oluşturduğu zorluklarla yüzleşmek ve olumsuz etkilerini azaltmak için bazı öneriler ve kurallar hazırlamışlardır. ICC, “COVID-19 Salgınının Etkilerinin Azaltılması Amacıyla Olası Önlemlere İlişkin ICC Rehberi” (ICC COVID-19 Rehberi) yayınlamıştır.¹

Rehber, ICC'nin, hakem heyetlerinin uyuşmazlıkları hızlı bir şekilde ve mümkünse uzun duruşmalara gerek kalmadan çözmenin olası yollarını aramasını istediğini gösteren tavsiyeler içermektedir. Rehberdeki tavsiyeler sınırlı sayıda değildir. Rehberin amacı tahkim yargılamasının etkinliğini artırmaktır ki bu husus da son yıllardaki “tahkimi daha uygun maliyetli hale getirme” gayesiyle uyum içindedir. Bu nedenle her davanın içinde bulunduğu koşullara göre gerekli tedbirler alınabilecektir.

* İbn Haldun Üniversitesi Hukuk Fakültesi- ORCID-ID: 0000-0002-2064-5389.

1 ICC Secretariat, 'ICC Guidance Note on Possible Measures Aimed at Mitigating the Effects of the COVID-19 Pandemic' (International Chamber of Commerce, 9 April 2020). <<https://iccwbo.org/publication/icc-guidance-note-on-possible-measures-aimed-at-mitigating-the-effects-of-the-covid-19-pandemic>> erişim 10 Nisan 2020.

Rehber, hakem heyetinin ve tarafların sanal duruşmanın yürütülme şeklini ortaya koyan protokoller geliştirmek için müzakere etmeleri gerektiğini önermektedir. Rehberde yer alan EK I, sanal duruşmalara ilişkin kontrol listesi sunmaktadır. EK II ise, siber protokol için önerilen maddeleri içermektedir.

Tüm bu tavsiye kurallar öneri niteliğindedir ve kullanımı tarafların iradesine bağlıdır. Türkiye tahkim camiasının faydasına sunmak üzere anılan rehber Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: ICC, tahkim, sanal duruşma, siber-protokol, video konferans

Abstract

For sure, the COVID-19 pandemic has shaken and severely affected any person, public and private entity in the world. People, businesses, schools, universities, public entities and many other areas already suffered and it seems that every area and everyone will continue to do so for a while. By its international nature developed over decades—parties, counsel, witnesses, and tribunals often spread around the world— arbitration has already taken some natural shortcomings due to travel restrictions and social contact measures. However, there is not much to panic as the human species has a priceless capability, the highest among any species: Adaption. In short time, the arbitration community tried to adapt itself and sought for solutions for preventing a standstill, as it is now in the state court system. Fortunately, international arbitration is flexible and innovative enough to overcome the challenges of the pandemic.

Many arbitral institutions declared that they will response to this crisis in great cooperation and collaboration; contribute to stabilization and make the future of arbitral proceedings foreseeable by firstly, ensuring that pending cases continue and that parties may have their cases heard without undue delay. In that respect, some institutions like the International Chamber of Commerce (ICC) drafted some rules and principles to confront the

challenges proposed by the pandemic and mitigate the negative effects of it. The ICC published the “ICC Guidance Note on Possible Measures Aimed at Mitigating the Effects of the COVID-19 Pandemic” (Guidance Note).

The ICC Guidance Note was drafted in very short period to guide tribunals and parties and to continue proceedings despite COVID-19 challenges. The Guidance Note is a good example for recommendations which demonstrate that the ICC wants tribunals to act creatively about possible ways to resolve disputes expeditiously and without the need for lengthy arbitration hearings. In that perspective, the Guidance Note proposes techniques, including, bifurcation of the proceedings, identifying issues that can be resolved on the basis of documents only, practices for the expeditious determination of manifestly unmeritorious claims or defenses.

The list in the Guidance Note is of non-exhaustive nature and aims to increase the efficiency of the arbitral procedure aligns with efforts in recent years to make arbitration more cost-effective. Thus, according to the present conditions of the case, alternative measures can be adopted and are welcomed.

The Guidance Note suggests that the tribunal and the parties should consult to develop protocols that lays out the manner in which the virtual hearing will be conducted. Annex I provides a checklist for a “protocol on virtual hearings”. Annex II includes suggested clauses for the “cyber-protocol”.

All these rules and principles are simply recommendations and their use is optional and will invariably require further adapting and customizing on a case-by-case basis. The recommendations in the Guidance Note intend to promote and enable a fair and transparent presentation of evidence and prioritize the flawless and secure transmission of documents, video and audio.

Keywords: ICC, arbitration, virtual hearing, cyber-protocol, video conference

ÇEVİRENİN NOTU

COVID-19 salgını kamu ve özel kuruluşlar dâhil herkesi ve her kesimi sarsmış ve olumsuz etkilemiştir. İnsanlar, işletmeler, okullar, üniversiteler, kamu kurumları ve diğer birçok sektör hâlihazırda zorluklar yaşamakta ve öyle görünüyor ki, bir süre daha yaşamaya devam edecektir. Dünyanın her bir yanından tahkim yargılamalarına katılan taraflar, vekiller, tanıklar ve hakemler ile beraber on yıllar içerisinde sınır aşırı hale gelen tahkimin, salgın nedeniyle konulan seyahat kısıtlamaları ve sosyal mesafe kuralları dolayısıyla, zor bir döneme gireceği söylenebilir. Lakin tüm canlı türleri arasında insanın müthiş uyum sağlama yeteneği dikkate alındığında, panik olmaya gerek olmadığı görülecektir.

Kısa bir süre içerisinde tahkim camiası, devlet mahkemelerinde yargılama faaliyetlerinin aksadığı gibi bir durum yaşanmaması için yeni koşullara uyum sağlamak ve sorunlara çözüm üretmek için yoğun bir şekilde çalışmıştır. Neyse ki uluslararası tahkim, salgının ortaya koyduğu zorlukların üstesinden gelecek kadar esnek ve yenilikçi bir yapıdır.

Birçok tahkim kurumu² bu krizin üstesinden kapsamlı bir işbirliği ile gelineceğini açıklamıştır. Bunun için öncelikle, hâlihazırda derdest olan davaların devam etmesi sağlanıp bunların istikrarlı bir şekilde sürdürülmesi ve akabinde yeni açılacak davalarının gereksiz gecikmeye mahal vermeden işleme alınarak gelecekteki tahkim yargılamalarının öngörülebilir olması sağlanması öngörülmüştür.

Bu bağlamda, Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) ve CIArb (*Chartered Institute of Arbitrators*) gibi bazı kurumlar, salgının oluşturduğu zorluklarla yüzleşmek ve olumsuz etkilerini azaltmak için bazı öneriler ve kurallar hazırlamışlardır. ICC, “COVID-19 Salgınının Etkilerinin Azaltılması Amacıyla Olası Önlemlere İlişkin ICC Rehberi” (ICC COVID-19 Rehberi) yayınlamıştır.³ CIArb da “Uzaktan Uyuşmazlık Çözüm Süreçlerine İlişkin Rehber”i

2 COVID-19 Joint Statement. <https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2020/04/covid19-joint-statement.pdf>

3 ICC Secretariat, ‘ICC Guidance Note on Possible Measures Aimed at Mitigating the Effects of the COVID-19 Pandemic’ (International Chamber of Commerce, 9 April 2020)

yayınlaştı.⁴ CIArb rehberinin amacı da ilgililerin fiziki olarak buluşmasının mümkün olmadığı durumlarda, taraflara ve tarafsızlara, mevcut ve gelecekteki uyuşmazlıklarda yargılama süreci için bir rehber olmaktır.⁵

Bunlara ek olarak, daha önce geçmişte bir grup hukukçunun⁶ Kore Ticari Tahkim Divanı (*Korean Commercial Arbitration Board, KCAB*) ile Seul Uluslararası Uyuşmazlık Çözüm Merkezi (*Seoul International Dispute Resolution Centre, SIDRC*) işbirliği ile kaleme aldığı ve 2018'de kamuoyu ile paylaşılan “Uluslararası Tahkimde Video Konferansa İlişkin Seul Protokolü”⁷ ciddi ilgi görmeye başlamıştır.

Tüm bu öneriler ve rehberler, salgın döneminde tahkim yargılamalarının sekteye uğramadan sürdürülmesi için uygulanabilecek ikincil hukuk kaynakları (*soft law*) olarak görülebilir.⁸

Bugünden bakıldığında, belirsiz bir süre için, tahkim yargılamalarının duruşma yapılmaksızın⁹ veya yalnızca uzaktan/sanal duruşmalar (örn. video konferans) yoluyla gerçekleştirileceği söylenebilir. Özellikle yüksek meblağlı karmaşık uyuşmazlıklar için bunun olumsuz neticeleri olması

<<https://iccwbo.org/publication/icc-guidance-note-on-possible-measures-aimed-at-mitigating-the-effects-of-the-covid-19-pandemic>> erişim 10 Nisan 2020.

- 4 CIArb Guidance Note on Remote Dispute Resolution Proceedings <https://www.ciarb.org/media/8967/remote-hearings-guidance-note.pdf> erişim 15 Nisan 2020
- 5 C Kateryna Honcharenko, Mercy McBrayer, ‘Guidance Note on Remote Dispute Resolution Proceedings’ (The Chartered Institute of Arbitrators, 2020) 1 <<https://www.ciarb.org/media/8967/remote-hearings-guidance-note.pdf>> erişim 29 Nisan 2020.
- 6 Kevin Kim (Peter & Kim), Yu-Jin Tay (Mayer Brown), Ing Loong Yang (Latham & Watkins LLP), and Seung Min Lee (Shin & Kim).
- 7 Kevin Kim, Yu-Jin Tay et al., ‘Seoul Protocol on Video Conferencing in International Arbitration’ (KCAB International, 18 March 2020) <http://www.kcabinternational.or.kr/user/Board/comm_notice_view.do?BBS_NO=548&BD_NO=169&CURRENT_MENU_CODE=MENU0025&TOP_MENU_CODE=MENU0024#:~:text=%5BPress%20Release%5D%20Seoul%20Protocol%20on,in%20International%20Arbitration%20is%20Released&text=The%20Protocol%20was%20drafted%20and,video%20conferencing%20for%20international%20arbitrations> erişim 5 Nisan 2020
- 8 H. Ercüment Erdem, ‘Milletlerarası Ticaret Hukuku’ (On İki Levha Yayıncılık, 2. Bası, İstanbul, 2020) 18.
- 9 Ziya Akıncı, ‘Milletlerarası Tahkim’ (Vedat Kitapçılık, 5. Baskı, İstanbul, 2020) 284

kuvvetle muhtemeldir.¹⁰ Ancak gelecek için o kadar kötümser olunmamalıdır. Nitekim bu durum, büyük oranda tahkim masraflarından tasarrufa ve belki de verimli yargılamalar gerçekleştirilmesine neden olabilir. Bu gelişmelerin en umut verici yönlerinden bazıları, sanal duruşmalarla ilişkili olarak seyahatteki azalmadan kaynaklanan önemli finansal ve çevresel faydalar olacaktır.¹¹ Uzaktan tahkimi yürütmek için gerekli teknolojilerin neden olduğu masraflar¹², tahkimde alışık olunan yüksek masraflara kıyasla, muhtemelen tarafların yüzünde ufak bir gülümseye neden olacaktır. Yine seyahat için harcanan süreler uyuşmazlığın çözümü için değerlendirilebilecektir.

İstatistikler, tahkim camiasının sanal duruşmalara tamamen yabancı olmadığını göstermektedir. Salgının zirveyi gördüğü 2020 Mart'ında Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözüm Merkezi ICSID (*the International Centre for Settlement of Investment Disputes*), 2019 yılında toplam 706 dava için başvuru yapılmış¹³ ve bu yılda gerçekleştirilen 200 duruşmadan %60'ında video konferans yönteminin kullanıldığını açıklamıştır.¹⁴

Bununla birlikte, sanal prosedür farklı zorlukları da ortaya çıkaracaktır. Her şeyden önce, yüz yüze duruşma, (tahkim) yargılama(sı)nın önemli unsurlarından biridir. Hakem heyetinin bizzat tanışın veya taraflardan birinin beden dilini, yüz ifadelerini ve ton değişikliklerini okuması maddi gerçeğe ulaşıp davanın hakkaniyete uygun bir şekilde karara bağlanması için önem arz etmektedir.¹⁵ Bunun gerçekleştirilememesi nedeniyle oluşacak gözlem kaybı, hakem heyetinin delillerin ispat gücünü değerlendirmesini

10 Yeşilirmak Ali, 'ICC Tahkim Kuralları ve Uygulaması' (On İki Levha Yayıncılık İstanbul, 2018) 87.

11 Paul D. Carrington, 'Virtual Arbitration' (2000) Vol 15:3 Ohio State Journal on Dispute Resolution 669.

12 Janet Walker, 'Virtual Hearings: An Arbitrator's Perspective' (Int-Arb Arbitrators) 2 <<https://int-arbitrators.com/wp-content/uploads/2020/03/Virtual-Hearings-An-Arbitrators-Perspective.pdf>> erişim 28 Nisan 2020.

13 Cemal Şanlı, 'Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlık Çözüm Yolları' (Beta Basım, 8. Baskı, 2019) 391

14 A Brief Guide to Online Hearings at ICSID, March 24 2020, <https://icsid.worldbank.org/en/Pages/News.aspx?CID=362>

15 Yeşilirmak Ali, 'ICC Tahkim Kuralları ve Uygulaması' (On İki Levha Yayıncılık İstanbul, 2018) 87-88.

zorlaştırabilecektir.¹⁶ Bunun yanında, sanal duruşmaları sağlıklı bir şekilde gerçekleştirmek için bazı teknolojik ihtiyaçlar her yerde aynı etkide karşılanamayabilecektir. Bağlantı kalitesi iyi olmayan katılımcılar için sadece davalarını etkili bir şekilde sunma imkânı azalmakla kalmayacak, aynı zamanda tüm yargılama sürecinin olumsuz etkilenmesi söz konusu olabilecektir.

Anılan nedenlerden ötürü, sanal duruşma koşullarını mümkün olduğu ölçüde kusursuz hale getirmek için, hakem heyeti ve taraflar, sorunsuz veya en az teknik sorunla bir duruşma gerçekleştirebilmek için bir dizi kural ve prosedür içeren bir siber protokol akdetmelidir.¹⁷

Tüm bu hususları göz önünde bulundurarak, ICC COVID-19 Rehberi hakemlere ve taraflara yol göstermek ve COVID-19'un meydana getirdiği zorluklara rağmen tahkim sürecine devam etmek için çok kısa bir sürede hazırlanmıştır. Rehber, ICC'nin, hakem heyetlerinin uyumsuzlukları hızlı bir şekilde ve mümkünse uzun duruşmalara gerek kalmadan çözümenin olası yollarını aramasını istediğini gösteren tavsiyeler içermektedir.¹⁸ Rehber, yargılamaların bölünmesi, yalnızca belgelere dayanarak çözülebilecek sorunların¹⁹ belirlenmesi, açıkça asılsız iddiaların veya savunmaların hızlı bir şekilde tespit edilmesi için uygulamalar da dâhil olmak üzere çeşitli teknikler önermektedir.²⁰

Hakem heyetlerinin ayrıca bir belge ibrazı aşaması olmadan yargılamanın mümkün olup olmadığını ve meselelerin tanık veya bilirkişinin "canlı" ifadesine ihtiyaç duyulmadan, sadece sanal duruşmalarla veya yazılı

---

16 Janet Walker 1.

17 Brianna Kostecka and Jessica Sabbath, 'Best Practices for Conducting Arbitration Hearings Remotely' (King & Spalding Energy Newsletter, April 2020) 2 <<https://kslawemail.com/77/6506/pages/article6.asp>> erişim 26 Nisan 2020.

18 Matthew Adler, Heremy Heep & Whitney Redding, 'Virtual International Arbitration And The COVID-19 Pandemic: One Institution's Approach' (Pepper Hamilton LLP, April 15 2020 <<https://www.jdsupra.com/legalnews/virtual-international-arbitration-and-82491/>> erişim 20 Nisan 2020

19 ICC Secretariat, 'ICC Guidance Note' para. 8.

20 Matthew Adler, Heremy Heep & Whitney Redding, 'Virtual International Arbitration And The COVID-19 Pandemic: One Institution's Approach' (Pepper Hamilton LLP, April 15 2020 <<https://www.jdsupra.com/legalnews/virtual-international-arbitration-and-82491/>> erişim 20 Nisan 2020

soru-cevap şeklinde çözümlenip çözülmeyeceğini değerlendirmelidir.²¹ Rehberdeki tavsiyeler sınırlı sayıda değildir. Rehberin amacı tahkim yargılamasının etkinliğini artırmaktır ki bu husus da son yıllardaki “tahkimi daha uygun maliyetli hale getirme” gayesiyle uyum içindedir. Bu nedenle her davanın içinde bulunduğu koşullara göre gerekli tedbirler alınabilecektir.

Rehber, hakem heyetinin ve tarafların sanal duruşmanın yürütülme şeklini ortaya koyan protokoller geliştirmek için müzakere etmeleri gerektiğini önermektedir.²² Rehberde yer alan EK I, sanal duruşmalara ilişkin kontrol listesi sunmaktadır.²³

Ek II, siber protokol için önerilen maddeleri içermektedir.²⁴ Madde 1 katılımcılar ile ilgilidir ve hakem heyeti ve tarafların duruşmada yer alacak tüm katılımcıların adlarını ve bağlantıyı sağlayacakları yerleri belirlemelerini gerektirir. Buna tanıklar, bilirkişiler, transkripsiyon sağlayıcısı, destek personeli ve teknisyenler dâhildir.

Madde 2 teknik gerekliliklerin ana hatlarını belirlemektedir. Bu hüküm, tarafların video konferans platformu da dâhil olmak üzere teknik gereksinimleri ve ayarlamaları karşılamasını ve bunlardan yararlanmasını gerektirir.²⁵ Madde, taraflar bir anlaşmaya varamazsa, tarafların hakem heyetine ayrı teklifler sunmasını ve heyetin de teklifleri analiz etmede bilirkişi görüşü almasını öngörmektedir. Madde 2 ayrıca, video konferans platformundaki katılımcılara eğitim sunmak, teknik arıza ve beklenmedik durum önlemleri üzerinde anlaşmak ve duruşma öncesinde en az iki test yürütmek gibi lojistik ve teknik sorunlardan kaçınmak için mekanizmalar içermektedir. Madde 3, alınan ses veya görüntü kaydı yanında alınacak ek kayıt için izin alma gibi gizliliğe dair meseleleri içermektedir. Madde 4, başarılı bir duruşma için gereken süreç başlıklarını düzenlemektedir. Son olarak madde 5, tanıkların ve bilirkişilerin sorgulanması ve delillerin sunulmasına ilişkin kuralları ve prosedürü göstermektedir.

21 ICC Secretariat, ‘ICC Guidance Note’ para. 8.

22 ICC Secretariat, ‘ICC Guidance Note’ para. 8.

23 ICC Secretariat, ‘ICC Guidance Note’ 7.

24 ICC Secretariat, ‘ICC Guidance Note’ 9.

25 ICC Secretariat, ‘ICC Guidance Note’ 9.

Tüm bu tavsiye kurallar öneri niteliğindedir ve kullanımı tarafların iradesine bağlıdır. Tavsiye tedbirler, her zaman duruma ve koşullara göre uyarlama ve özelleştirme gerektirecektir. Önerilerin amacı adil ve şeffaf bir şekilde delillerin sunulmasını sağlamak üzere belgelerin ve (görüntüyle beraber) sesin kesintisiz ve güvenli bir şekilde iletimi ve yargılamanın önemli aşaması olan duruşmaların sıhhatli bir şekilde uzaktan gerçekleştirilmesidir. Türkiye tahkim camiasının faydasına sunmak üzere anılan rehber Türkçe'ye tercüme edilecektir.

MİLLETLERARASI TAHKİM VE COVID-19: SALGININ ETKİLERİNİN AZALTILMASI AMACIYLA OLASI ÖNLEMLERE İLİŞKİN ICC REHBERİ

I - Amaç

- 1) Bu bilgi notu, COVID-19 salgınının ICC tahkimleri üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya ilişkin olası önlemlere ilişkin taraflara, avukatlara ve hakemlere rehberlik sağlar ("Rehber"). COVID-19, küresel ekonomiyi büyük ölçüde sarsan bir sağlık felaketidir. Hem devam eden ICC tahkimlerini etkileyecek, hem de yeni uyuşmazlıklara neden olacaktır, ki bunların çözümü noktasında güvenlik kaygıları ve virüsün yayılmasını sınırlamak veya yavaşlatmak için uygulanan halk sağlığı kısıtlamaları nedeniyle zorluklar yaşanabilir. Bununla birlikte, taraflar, avukatlar ve hakemler, ICC Tahkim Kuralları'nda ("Kurallar") halihazırda mevcut olan dava yönetim tekniklerinin veya ICC Adalet Divanı'nın iç işleyişi ile ilgili başvurduğu diğer yollar ile bu tür aksaklıkları ve zorlukları en aza indirebilir ve hatta bunlardan kaçınabilir.
- 2) Divan, tarafların, avukatların ve hakemlerin, uyuşmazlıkların adil, hızlı ve uygun maliyetli bir şekilde çözülmeye devam etmesini sağlamada oynadığı önemli rolün farkındadır. Bu Rehber: (I) salgının neden olduğu gecikmeleri daha yüksek verimlilikle azaltmak için taraflara, avukatlara ve hakemlere sunulan usuli araçları hatırlatır ve (II) COVID-19 kapsamında, sesli konferans, video konferans veya diğer benzer iletişim araçları ("sanal duruşma") dahil, toplantı ve duruşmaların düzenlenmesine ilişkin rehberlik sağlar. Rehber, ilgili olduğu ölçüde, diğer ICC ADR işlemleri bağlamında da uygulanabilir.

II - COVID-19 Kaynaklı Gecikmelerin Engellenmesi

- 3) Divan, çalışmaya ve bu kapsamda görülmekte olan tahkim davaları da sürmeye devam etmekle beraber, yeni davalar da kabul edilecektir. Ek olarak Divan, COVID-19 salgınının getirdiği zorluklara rağmen, uyuşmazlıkların adil ve etkin bir şekilde çözüme kavuşturulmasına kararlıdır. Salgın, Divan'ın temel işleyiş ilkelerinde bir değişikliğe neden olmayacaktır. Ayrıca Kurallar Madde 22(1) uyarınca, hakemler ve taraflar "tahkimi hızlı ve uygun maliyetli bir şekilde yürütme" **yükümlülüğündedirler. Kurallar Madde 25(1) gereği, hakem kurulunun mümkün olan en kısa sürede davadaki "maddi vakıaları uygun tüm yollarla tespit etmek" şeklinde ek yükümlülüğü bulunmaktadır.**
- 4) Kurallar'a ve ilkelere uygun olarak, tarafların, avukatların ve hakemlerin COVID-19 salgınının neden olduğu gecikmeler de dahil olmak üzere, tahkim sürecindeki gecikmelerin etkisini azaltacak tedbirleri birlikte alma yükümlülükleri bulunmaktadır. İlgililer bunu yaparken, tahkim sürecinin belirli yönlerinin salgın tarafından ciddi olarak geciktirilmemesi gerektiğini dikkate almalıdırlar. **Örneğin, yeni başlayan davalarda, hakem kurulu, mümkün olan en kısa sürede ve gecikmeye neden olmadan, mümkünse taraflar ile olan ilk irtibatta, ilk dava yönetimi toplantısının organizasyonu ve zamanlaması hakkında tarafların görüşünü almalıdır.**
- 5) Benzer şekilde, hakem kurulunun müzakerelerini veya hakem karar taslağının hazırlanması gibi uzaktan gerçekleştirilebilen faaliyetler COVID-19 salgını nedeniyle geciktirilmemelidir. Hakem kurulu bu nedenle müzakerelerini gerektiği gibi gerçekleştirmeli ve tüm uygun iletişim araçlarıyla hakem karar taslağının hazırlanması için adımlar atmalıdır. Hakem karar taslağının Divan'a sunulmasına ilişkin zaman sınırı ve haksız gecikmelerde hakem ücretlerini azaltma politikası yürürlükte kalmasına rağmen, Divan bu politikayı belirli niteliklere atfedilebilen, hakemin hastalanması gibi COVID-19 kaynaklı gecikmeler içeren davalarda hassasiyetle uygulayacaktır. Yine Divan, masraf avansını belirleyip talep ederken, COVID-19 ile ilgili zorlukları dikkate alacaktır.

A - Tahkim Yargılamasının Verimliliğini Artırma

- 6) COVID-19 salgınının olumsuz sonuçları, tarafların, avukatların ve hakemlerin tahkimi adil ve verimli hale getirmek için tasarlanmış dava yönetim tekniklerini uygulamasını her zamankinden daha önemli hale getirmektedir.

- 7) Bu tekniklerin çoğu yeni teknikler değildir. Divan, daha önce ICC Tahkim Kuralları EK IV uyarınca “Tahkim Yargılamasının Yürütülmesine İlişkin Taraflar ve Hakemlere Bilgi Notu”nda (“Bilgi Notu”) tavsiyeler sunmuştur. Yine ICC Tahkim ve Alternatif Uyuşmazlık Çözüm (ADR) Komisyonu’nun “Tahkimde Zaman ve Masrafların Yönetilmesi” ve “Tahkimin Etkili Yönetimi - Kurum İçi Danışmanlar ve Diğer Taraf Temsilcileri için Rehber” başlıklı raporlarında ilave tavsiyeler bulunabilir.
- 8) Etkin dava yönetiminin devam etmesini sağlamak için, Kurallar Madde24(3), hakem kurulunun, başka bir dava yönetim toplantısı veya başka bir usulle, uygun usuli tedbirleri almasını veya usuli zaman çizelgesini değiştirmesini öngörmektedir. Taraflarla müzakere ettikten sonra alınan bu tedbirler aşağıdakileri içerebilir:
- Bilgi Notu’nun 74-79 paragraflarında belirtildiği gibi belirli talep veya savunmaların hızlıca karara bağlanması;
  - Davanın daha etkili çözümüne yol açacak olması halinde, bir ya da daha fazla kısmi karar vererek uyuşmazlığın aşamalı olarak çözülmesi;
  - Uyuşmazlığın tamamının veya belirli meselelerin yalnızca belgelere dayanarak duruşma yapılmaksızın çözülmesinin mümkün olup olmadığının belirlenmesi;
  - Belirli uyuşmazlık konularının tarafların aralarında anlaşmasıyla veya taraf bilirkişilerinin yardımıyla çözümlenip çözülemeyeceğinin belirlenmesi;
  - Taraflarla en ilgili meseleleri değerlendirmek ve bu meseleleri çözmek için en verimli araçlara odaklanma olasılıklarını değerlendirmek amacıyla ara usuli toplantılar düzenlenmesi;
  - Sözleşmesel sorumluluk sınırlamasının uygulanması veya üçüncü kişilerin yargılamaya dahil edilmesi gibi hususlar hakkında, belgelerin ibrazı aşaması olmadan veya sadece uyuşmazlık konularını doğrudan ilgilendiren hususlarda çok sınırlı bir biçimde, karar verilmesinin mümkün olup olmadığının değerlendirilmesi;
  - Tanık ve/veya bilirkişi delili olmadan veya karşı tarafın veya hakem kurulunun yazılı soruları ve tanık veya bilirkişinin yazılı cevapları üzerinden çözülebilecek konuların belirlenmesi;
  - Bilirkişilerin keşfi yerine video sunumu veya bilirkişilerin ortak raporunun mümkün olup olmadığının değerlendirilmesi;

- Taraf bilirkişisi yerine doğrudan hakem kurulu tarafından atanan bilirkişinin yerinde olup olmayacağını değerlendirilmesi (çeşitli uzmanlıkları bulunan ve ICC Uluslararası ADR Merkezi tarafından atanan bilirkişiler ICC hakem kurullarına ücretsiz olarak sunulur; Bilirkişi ve Tarafsızların Önerilmesine İlişkin ICC Bilirkişi Kuralları Ek II Madde3);
- İmkan dahilinde olması ve uygun düşmesi durumunda toplantılar ve duruşmalar için sesli veya video konferans kullanılması;
- Tarafların üzerinde anlaşmaya vardığı bir maddi vakıalar kronolojisi, uyuşmazlık konuların ortak listeleri veya uyuşmazlık konularının belirlenmesine ve daraltılmasına yardımcı olan ortaklaşa üretilen diğer benzer belgelerin oluşturulmasının talep edilmesi;
- Dilekçe ve beyan sayısının ve kapsamının sınırlanıp sınırlanamayacağını ve nasıl sınırlanabileceğinin değerlendirilmesi; ve
- Tarafların ICC Seri Yargılama Kuralları'nın uygulanmasını kabul edip etmeyeceklerinin değerlendirilmesi.

9) Yukarıdaki sınırlı sayıda olmayan usuli yöntemler listesi, tarafların, avukatların ve hakemlerin COVID-19 salgınının neden olduğu muhtemel gecikmeleri azaltmak için ellerinde birçok araç bulunduğunu göstermektedir. Dolayısıyla hakemler, COVID-19 kaynaklı yargılama süreci aksaklıklarını hafifletmek için davanın kendi şartlarında hangi tedbirleri uygulanabileceğini değerlendirmek üzere taraflarla etkin bir şekilde iletişim kurmalıdır.

B - Belgelerin Gönderimi ve Tebligat

- 10) Divan Sekreteryası ("Sekreteryası") da düzeni sağlamak, verimliliği artırmak ve COVID-19 ile ilgili gecikmelerden kaçınmak üzere önlemler almıştır.
- 11) Sekreteryası, 17 Mart 2020 tarihli açıklamasında yeni tahkim taleplerinin (ilgili ekler dahil) ve diğer başlangıç belgelerinin Sekreteryası'ya elektronik ortamda sunulması gerektiğini açıkça belirtmiştir. Bundan sonra Sekreteryası, e-posta yoluyla tahkim talebinin bildirilmesinin münasip olup olmadığını belirlemek için derhal davacı taraflarla irtibat kurar (Kurallar Madde 3(2)).

- 12) Bilgi Notu'nda (para. 161) açıklandığı üzere, hakem kurulunun ve tarafların Görev Belgesi'ni nüshalar halinde ve elektronik biçimde imzalamaları tavsiye edilir.
- 13) Basılı belgelerin sunulmasıyla ilgili mevcut zorlukları azaltmak için, hakemler, mümkün olduğu müddetçe, tarafların dilekçe ve belgeleri elektronik yollarla sunmasını teşvik etmelidir. Sekreteryaya ile olan ve Sekreteryaya'dan gelen iletişimlerde elektronik yöntemin kullanılması Bilgi Notu'nda (para. 8) açıkça belirtilmiştir.
- 14) Hakem kararının taraflara zamanında bildirilmesi için, hakem kurulu ile Sekreteryaya arasında etkin iletişimin bulunması gerekir. Gecikmeyi en aza indirmek için, hakem kurulu, hakem kararının asıl nüshalarını imzalamaya başlar başlamaz Sekreteryaya'ya derhal bilgi vermelidir. Akabinde dosyadan sorumlu Sekreteryaya danışmanı, hakem kuruluna asıl nüshaların gönderilmesi gereken Sekreteryaya bürosunun hangisi olduğunu bildirir.
- 15) Uygulanan kanunun emredici kurallarına uygun olarak, taraflar (i) hakem kararının hakemler tarafından ayrı nüshalar olarak imzalanmasını, ve/veya (ii) **tüm nüshaların tek bir elektronik belge haline getirilmesini ve Madde 35'e (Bilgi Notu para. 164) göre, Sekreteryaya tarafından e-posta veya gönderildiğini belgeleyen diğer uygun bir yolla taraflara bildirilmesini** kararlaştırabilir.

III - Sanal Duruşmaların Organizasyonuna İlişkin Öneriler

- 16) Sağlık ve güvenlik tedbirleri ile seyahat kısıtlamaları toplantı ve duruşmaları önemli ölçüde etkileyebilir ve hatta tek bir yerde fiziksel olarak toplanmayı imkansız hale getirebilir.
- 17) Böyle bir durumla karşı karşıya kaldığında, taraflar, avukatlar ve hakemler, duruşmanın veya toplantının ertelenmesi gerekip gerekmediğini, özel tedbirlerle fiziksel mevcudiyetle yürütülüp yürütülemeyeceğini veya duruşmayı sanal olarak gerçekleştirip gerçekleştirilmeyeceğini değerlendirmelidir.

A - Toplantı veya Duruşmaların Gerçekleştirilme Yöntemleri

- 18) Hakem kurulu tahkime süratli ve uygun maliyetli bir şekilde devam etmek amacıyla uygun usuli tedbirler alırken, COVID-19 pandemisinin sonucu olan durumları, toplantı veya duruşmanın niteliğini ve uzunluğunu, davanın karmaşıklığı ve katılımcı sayısını, gecikmeden devam etmek için belirli nedenler olup olmadığını, duruşmanın yeniden planlanmasının gereksiz veya aşırı gecikmelere neden olup olmayacağını ve duruma göre tarafların uygun şekilde duruşmaya hazırlanma ihtiyacı olup olmadığını dahil olmak üzere, tüm koşulları dikkate almalıdır.
- 19) Hakem kurulu veya taraflar tek bir fiziksel yerde toplanmanın dava bakımından vazgeçilmez olmasına rağmen mevcut şartlar altında imkansız olduğunu belirlerse, hakem kurulu ve taraflar duruşmayı veya toplantıyı gecikmeyi en aza indirecek şekilde yeniden planlamak için her türlü çabayı gösterir. Taraflar ve hakem kurulu, bu durumda ertelemeye rağmen davanın en azından bir kısmında, mevcut Rehber'de yer verilen usuli araçları kullanmak da dahil olmak üzere ilerleme kaydetmek için mevcut seçenekleri göz önünde bulundurmalıdır.
- 20) Hakem kurulu veya taraflar tek bir fiziksel yerde toplanmanın dava bakımından şart olduğunu ve mevcut koşullara rağmen bunu yapmanın mümkün olduğunu belirlerse, hakem kurulu ve taraflar, özellikle katılımcılar arasında yeterli mesafe bırakma, maskeleri ve dezenfektan jeli sağlama ve diğer uygun tedbirleri alma gibi tüm katılımcıların sağlığını güvence altına almak üzere duruşmanın yapılacağı fiziki konumda belirli kuralları ve ek destek imkanlarını tartışıp bu önlemleri almak üzere istişarede bulunur.
- 21) Taraflar sanal duruşma yapılmasını kabul ederse veya hakem kurulu bu yönde karar verirse, taraflar ve hakem kurulu, aşağıda belirtilen ve ekte yer alan duruma özel gereklilikleri dikkate alır, açıkça tartışır ve planlar. Sekreterya bu konuda taraflara yardım etmeye hazırdır.
- 22) Hakem kurulu tarafların anlaşması olmadan veya taraf itirazına rağmen, sanal duruşma ile yargılamaya devam edilmesini kararlaştırırsa, 18.

paragrafta belirtilenler de dahil olmak üzere, ilgili koşulları dikkatlice değerlendirilmeli ve Kurallar Madde 42’de belirtildiği üzere hakem kararının ilgili hukuka göre icra edilebilir olup olmayacağını değerlendirmeli ve kararını gerekçelendirmelidir. Hakem kurulu bu tür bir karar verirken, Kurallar Madde 22(2)’de hüküm altına alınan geniş usuli takdir yetkisini dikkate alabilir: “[t]araflara danıştıktan sonra etkin bir dava yönetimini sağlayacak gerekli usuli kararları tarafların her hangi bir anlaşmasına aykırı olmamak kaydıyla kabul edebilir.” Ayrıca, Kurallarda yapılan değişiklikler ve uygulama rehberi, dava yönetim toplantısı ile ilgili olarak Kurallar Madde 24(4), Seri Yargılama Usulü Kuralları’na ilişkin Ek VI Madde 3(5) ve Bilgi Notu para. 77’de tasarruf edilebilir konular da dahil olmak üzere, sanal duruşmaların mümkün olduğunu aşamalı olarak kabul etmiştir.

- 23) Kurallar Madde 25(2), tarafların yazılı dilekçe ve beyanları ile dayandığı tüm belgeleri inceledikten sonra, hakem kurulu “taraflardan herhangi biri talep ederse tarafları birlikte bizzat dinleyecektir” şeklindeki ifadenin lafzından tarafların canlı ve çekişmeli bir duruşma yapabileceği ve imkanlar el veriyorsa sanal duruşma yoluyla “bizzat” duruşmanın engellenmemesi gerektiği şeklinde bir anlam çıkarılabilir.
- 24) Madde 25(1) geniş bir biçimde hakem kurulunun “mümkün olan en kısa süre içerisinde *uygun bulunduğu tüm yöntemleri* kullanarak davanın vakalarını tespit” edeceğini öngörür (*vurgu eklenmiştir*). Bu bağlamda, Madde 25(2), hakem kurulunun uyuşmazlığın yalnızca yazılı dilekçe ve beyan ile belgelere dayanarak karar verip vermeyeceğini veya canlı duruşma olup olmayacağını düzenlemek üzere yapılandırılmıştır. Madde 25(2)’nin Fransızca metni bu anlamı yansıtmaktadır: “Après examen des écritures des parties et de toutes pièces versées par elles aux débats, le tribunal arbitral entend *contradictoirement* les parties si l’une d’elles en fait la demande; à défaut, il peut décider d’office de leur audition”. Bu yüzden Sekreteryanın ICC Tahkim Rehberi, “hakem kurulunun Madde 25(2)’i yüz yüze duruşma gerektirici şeklinde mi yoksa video veya telekonferans kullanımının yeterli olup olmadığını şeklinde yorumlaması davanın koşullarına bağlı” olduğunu belirtmektedir.
- 25) Hakemler, taraflardan birinin talebi halinde ihtiyaten genellikle davanın esası hakkında en azından bir defa yüz yüze duruşma gerçekleştirilmesine rağmen, COVID-19 salgını nedeniyle yüz yüze görüşmenin belirli bir

süre için mümkün olmadığı ve mümkün olana kadar beklemenin yersiz ve hatta zarara neden olacak bir gecikmeye yol açacağı söylenebilir. Buna göre, hakemler, uygun koşullarda, her bir tahkimde davanın kendi koşullarına uygun usuller oluşturma yetkisini uygulayabilir ve tahkimi hızlı ve uygun maliyetli bir şekilde yürütme şeklindeki asli görevini yerine getirdiği farklı yöntemler benimseyebilir.

B - Siber-Protokol

- 26) Herhangi bir sanal duruşma, veri gizliliği düzenlemelerine riayet amacıyla alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi (siber protokol) için hakem kurulu ve taraflar arasında müzakereyi gerektirir. Bu tedbirler aynı zamanda duruşmanın gizliliği ile tahkim sürecindeki elektronik iletişim ve elektronik belge platformundaki gizliliğinin korunmasını da düzenleyecektir.
- 27) Rehber Ek II'de, sanal duruşmaların organizasyonu ile ilgili hususlar içeren usuli kararların içerisinde yer alan siber protokollere dahil edilmesi amacıyla tavsiye maddeler yer almaktadır.

C - Usuli Meseleler

- 28) Taraflara eşitlikle muamele edilmesini ve her bir tarafa sanal duruşmada davasını sunmak için tam bir fırsat tanınmasını sağlamak için hakem kurulu şunları dikkate almalıdır:
- Duruşma tarihlerinin, başlangıç ve bitiş zamanlarının, molaların ve her duruşma gününün uzunluğunun belirlenmesinde farklı zaman dilimlerini;
  - Toplam katılımcı sayısı, uzaktan katılım lokasyonlarının sayısını, herhangi katılımcıların aynı fiziksel mekanda olup olmayacağını, hakem kurulu üyelerinin birbiriyle ve/veya farklı katılımcılar ile aynı fiziksel mekanda olup olmayacağını, dinlenme odalarının mevcudiyetini ve kontrolünü;
  - Gerçek zamanlı transkripsiyon veya başka bir kayıt biçiminin kullanılmasını;
  - Simültane veya ardışık olmak üzere, tercüman kullanımını;

- Herhangi bir teknik yönetici de dahil olmak üzere tüm katılımcıların varlığını akredite etmek ve tanımlamak için prosedürleri;
- Sözlü açıklamaların tamamının kayıt altına alınmasını sağlamak için tanıklardan ve bilirkişilerden delil toplama prosedürleri;
- Ekran paylaşımı dahil olmak üzere görsel delillerin kullanımını; ve
- Tüm katılımcıların erişimine açık bir şekilde paylaşılan elektronik duruşma dosyasının kullanılmasını.

29) Sanal duruşma Protokol'ü için bir kontrol listesi, Rehber'e Ek I olarak eklenmiştir.

30) Paris'teki ICC Duruşma Merkezi, sanal duruşma ve elektronik duruşma dosya imkanlarını ve bunların tahkim sürecinin bütünlüğünü en iyi sağlayacak, gizliliği koruyacak ve veri güvenliğini muhafaza edecek şekilde, standart teknik destek ve yardım sunabilmektedir. Buna ek olarak, ICC çoğu büyük tahkim yerindeki duruşma merkezleri ile Mutabakat Zaptı imzalamıştır ve bu merkezlerde sunulan sanal duruşma imkanlarına erişmek ve gerekli teknik destek ve rehberliği elde etmek için hakemlerle koordinasyon sağlayabilecektir. Ek bilgi ilgili adresten edinilebilir: info-hearingcentre@iccwbo.org.

31) Sanal duruşmalar için çeşitli video konferans platformu seçenekleri mevcuttur. Kullanılabilir seçeneklerin karşılaştırmalı bir tablosu [buradan](#) bulunabilir. Bunlardan bazıları duruşma merkezleri ve/veya hizmet sağlayıcıları tarafından sağlanan özelleştirilmiş duruşma hizmetleri olduğu gibi, bazıları halka açık lisanslı platformlar ve kullanımı ücretsiz genel platformlara kadar çeşitlilik gösteren yapılardır. Özelleştirilmiş veya lisanslı, ücrete dayalı video konferans platformları, ücretsiz kullanılan ve halka açık olan platformlara göre daha fazla güvenlik, gizlilik ve veri koruması sunabilir.

32) Hakem kurulu ile taraflar, sanal duruşmalar için kullanılan herhangi bir video paylaşım platformunun lisanslı olduğundan ve maksimum güvenlik ayarlarına ayarlandığından emin olmalıdır. ICC'nin, aşağıdaki video konferans platformlarına lisanslı erişimi mevcuttur: Microsoft Teams, Vidyocloud ve Skype Kurumsal. ICC teknik desteği, hakemlerin bu tür platformları kullanmasına, bir toplantıya (veya duruşmaya) katılma, toplantı içi ses ve video işlevlerini çalıştırmasına ve ekran paylaşımı

işlevlerini çalıştırmasına yardımcı olmak için uzaktan kullanılabilir. Son zamanlarda kullanılan diğer platformlar arasında Zoom, BlueJeans ve GoToMeeting bulunmaktadır.

- 33) Elektronik duruşma dosyaları için çeşitli belge paylaşım platformları mevcuttur. Video konferans platformlarında olduğu gibi, bunlar duruşma merkezleri ve/veya hizmet sağlayıcıları (Opus, Transperfect ve XBundLe gibi) tarafından sağlanan özelleştirilmiş duruşma hizmetleri olduğu gibi, bazıları halka açık lisanslı platformlar ve kullanımı ücretsiz genel platformlara kadar çeşitlilik gösteren yapılardır. Özelleştirilmiş veya lisanslı, ücrete dayalı video konferans platformları, ücretsiz kullanılan ve halka açık olan platformlara göre daha fazla güvenlik, gizlilik ve veri koruması sunabilir.
- 34) ICC, bu Rehber’de belirtilen üçüncü taraf satıcılardan hiçbirisiyle ilgili herhangi bir temsil sunmamakta veya garanti vermemektedir. Taraflar, avukatlar ve hakemler, her bir davada her birinin uygunluğu konusunda gerekli özeni kendileri göstermelidir.

EKI

SANAL DURUŞMA PROTOKOLÜNE İLİŞKİN KONTROL LİSTESİ

A - Duruşma Öncesi Planlama, Kapsam ve Lojistik

- i) Hangi konuların duruşma gündeminde olması gerekip gerekmediğini ve hangilerinin “yalnızca belgeler” ile ele alınabileceğini belirlemek;
- ii) Katılımcıların sayısını ve listesinde anlaşmak (hakemler, taraflar, avukat, tanıklar, uzmanlar, idari sekreterler, tercümanlar, stenograflar, teknisyenler vb.);
- iii) Sanal oda başına katılımcı sayısını ve tüm katılımcı odalar için 360° görünüm gerekip gerekmediğini konusunda anlaşmak;
- iv) Hakemlerin ve davanın her iki tarafının duruşma sırasında kendi aralarında özel olarak görüşmesine izin verecek sanal odalar konusunda anlaşmak;

- v) Tüm oturum açma konumlarını ve bağlantı noktalarını belirlemek;
- vi) Her sanal odada bulunan her bireyin, video konferansın başında kimliğinin tespit edileceğine dair anlaşmak; ve
- vii) Yukarıdakiler ışığında, farklı zaman dilimlerini dikkate alarak duruşma tarihi, süresi ve günlük zaman çizelgesi hakkında taraflar ve hakemler arasında müzakere edip ve anlaşmaya varmak.

B - Teknik Meseleler, Şartlar, Gereklilikler ve Destek Ekibi

- i) Hakem kurulu ile taraflar arasında aşağıdakilerle ilgili istişare edilir:
  - tercih edilen platform ve teknolojik yöntem (bu platforma ve teknolojiye yasal erişim dahil);
  - sorunsuz bir bağlantı (ses ve video), her yerde yeterli görüş ve aydınlatma için minimum sistem özellikleri ve teknik gereksinimler;
  - her bir yerde belirli ekipmanların gerekli olup olmadığı (telefonlar, yedek bilgisayarlar, bağlantı güçlendiriciler/genişleticiler, taraflarca gerekli görülen diğer ekipman veya görsel-işitsel araçlar);
- ii) Kullanılacak platform ve teknolojinin uyumluluğunun ön kontrolü;
- iii) Duruşmada kullanılacak teknoloji, platform, uygulamalar ve/veya ekipmana aşina olmayan katılımcılar için eğitim ihtiyacını değerlendirilmesi;
- iv) Hakem kurulu ile taraflar arasında, ani teknik arızalar, bağlantı kesilmesi, elektrik kesintileri durumunda uygulanacak beklenmedik durum önlemleri ile ilgili istişare edilmesi (tüm katılımcılar için alternatif iletişim kanalları ve sanal teknik destek); ve
- v) Bağlanabilirliği ve aktarımı test etmek için duruşmadan önceki ay içinde en az iki deneme oturumunun yürütülmesi ve her şeyin yolunda olduğundan emin olmak için son oturumun duruşmadan bir gün önce yapılması.

C - Gizlilik, Mahremiyet ve Güvenlik

- i) Hakem kurulu ile taraflar arasında, sanal duruşmanın özel ve katılımcılara gizli kalıp kalamayacağı konusunda istişare edilmesi;
- ii) Tüm katılımcıları bağlayan bir erişim ve gizlilik taahhüdünde anlaşılması;
- iii) Hakemler ile taraflar arasında aşağıdaki konularda istişare edilir:
  - sanal duruşmanın kaydedilmesi (görsel-işitsel kayıt, kaydın gizliliği ve üretilen herhangi bir yazılı transkriptle karşılaştırıldığında kaydın değeri);
  - belirli katılımcıların erişimini veya bağlantısını etkileyebilecek herhangi bir gizlilik gereksinimi veya standardı; ve
  - herhangi bir bilgisayar korsanlığına, yasa dışı erişime vb. karşı sanal duruşmanın bütünlüğünü ve güvenliğini korumak için minimum şifreleme gereksinimleri.

D - Çevrimiçi Kurallar ve Yargılamaya İlişkin Hususlar

- i) Hakem kurulu ile taraflar arasında, sanal bir ortamda katılımcıların hak ve yükümlülüklerini korumak için gerekli uygulamalar konusunda istişare edilir. Bunlar arasında; lider konuşmacıların belirlenmesi, kesinti olmaması, platformun ve bant genişliğinin makul ve sorumlu kullanımını gözlemlenmesi, bağlantıya müdahale eden veya yasadışı kayda izin veren ekipmanların kullanımından kaçınma, itiraz prosedürünü kabul etme vb. hususlar yer alır;
- ii) Taraflardan/vekillerinden, test edilen platform ve teknolojinin taraflarca test edildiği şekilde yeterli olduğuna dair yazılı beyanlar almak;
- iii) Tarafların sanal duruşma ile devam etme konusundaki anlaşmasını onaylamak veya taraflarca böyle bir anlaşma olmaması durumunda bir sanal duruşma ile devam etmek için yasal dayanak belirlemek; ve

- iv) Taraflara sanal duruşma öncesinde ve sırasında teknik konularda işbirliği yapma görevlerini bildirmek.

E - Delillerin Sunumu ve Tanık ile Bilirkişilerin Sorgulanması

- i) Hakem kurulu ile taraflar arasında sözlü beyanların organizasyonu ve sunumu ile ilgili istişare edilmesi;
- ii) Vekilin çevrimiçi lahiyalarında çoklu ekran kullanıp kullanmayacağını belirlemek, delil sunumu ve sanal ortamda görsel delilleri sunmak için yöntemleri kabul etmek;
- iii) Hakem kurulu ile taraflar arasında tanık ve bilirkişilerin sorgulanması ile ilgili istişare edilmesi (tanıkların/bilirkişilerin çağırılma ve sorgulanma sırası, bağlantı zamanı ve süresi, sanal olarak ayırık ve uzakta tutulması, tanıklar ve taraflar arasında eşzamanlı veya eşzamanlı olmayan sohbet odalarında veya gizli iletişim kanalları aracılığıyla iletişim izni/yasağı, sorgulayan ile sorgulanan tanık/uzman arasındaki çevrimiçi etkileşim vb.); ve
- iv) Hakem kurulu ile taraflar arasında sanal transkripsiyon ve sanal bir ortamda gerekli düzeyde hizmet verebilecek ve sunabilecek stenograf ve tercüman kullanımı konusunda istişare edilmesi.

EK II

SANAL DURUŞMALARIN ORGANİZASYONUNU KONU EDİLEN SİBER PROTOKOL VE USULİ KARARLAR İÇİN TAVSİYE HÜKÜMLER

I. Katılımcılar

“Hakem kurulu (tarih ve saat) için planlanan duruşmanın video konferans yoluyla yapılacağını onaylar ve duruşmayı yönlendirir.

Taraflar tarafından halihazırda sağlanan bilgilere dayanarak, aşağıdaki katılımcılar (“Katılımcılar”) duruşmada aşağıda belirtilen yerlerden katılacaktır:

- a. Davacı
(Liste adları ve oturum açma konumları ve bağlantı noktası)
- b. Davacı Vekili
(Liste adları ve oturum açma konumları ve bağlantı noktası)
- c. Davalı
(Liste adları ve oturum açma konumları ve bağlantı noktası)
- d. Davalının Vekili
(Liste adları ve oturum açma konumları ve bağlantı noktası)
- e. Hakem Kurulu
(Kurul üyelerinin liste adları ve oturum açma konumları ve bağlantı noktası)
- f. Tanıklar/Bilirkişiler/Transkripsiyon Sağlayıcı/Destek Elemanı ve Teknisyenler/Diğer katılımcılar (varsa)
(Liste adları ve oturum açma konumları ve bağlantı noktası)

Her Katılımcı, tüm Katılımcılara dağıtılan e-posta iletişimi ile oturum açma konumlarında veya bağlantı ayrıntılarında yapılacak değişiklikleri derhal haberdar edecektir.”

II. Teknik Meseleler, Şartlar, Gereklilikler Ve Destek Ekibi

“Tarafların her biri, tüm Katılımcıların seçilen platform aracılığıyla duruşmaya etkin bir şekilde katılmalarını sağlayacak yeterli kalitede güvenilir bir video bağlantısı sağlamalıdır. Taraflar kendi aralarında müzakere edip hakem kuruluna, üzerlerinde anlaşılan güvenilir görüntülü konferans hizmetleri sağlayıcılarının ortak bir listesini _____ gün içerisinde sunacak ve hakem kurulu bir sağlayıcı seçmeden evvel, tarafların kararlaştırdığı bu sağlayıcılar listesinden tercih ettikleri seçim konusunda taraflar ile müzakere edecektir.

Taraflar, bu tarihten itibaren _____ gün içinde aşağıdakiler üzerinde müzakere edip anlaşmaya çalışacaklardır:

- i) sürekli ve yeterli görsel-işitsel bağlantı için gerekli olan minimum sistem özellikleri ve teknik gereksinimler (kullanılacak işletim sistemi türleri, işlemcilerin hızları, RAM kapasitesi, iletim hızları, ağ bant genişliği, vb.);
- ii) herhangi bir donanım, ekipman (ekranlar, yüksek çözünürlüklü web kameraları, gürültü önleyici mikrofonlar veya kulaklıklar, telefonlar, yedek bilgisayarlar, bağlantı güçlendiriciler/genişleticiler, taraflarca gerekli görülen diğer ekipman veya görsel-işitsel araçlar) ve duruşma için gerekli yazılım uygulamaları; ve
- iii) bağlantının başlatıldığı herhangi bir yere özgü gereksinimler.

Yukarıda sayılan hususlarla ilgili herhangi bir anlaşmaya varılamazsa, taraflar, önceki paragrafta belirtilen tarihin sona ermesinden itibaren _____ günde, ayrı ayrı önerilerini, seçtikleri video konferans sağlayıcısı/platformu için makul bir şekilde talep ettikleri şartnamelerin ve gereksinimlerin teknik nedenlerinin açıklanmasıyla birlikte hakem kuruluna bildirir. Tarafların ayrı teklifleri, Ek (1) olarak bu Usuli Karar No. _____ ekli formatta hakem kuruluna sunulacaktır.

Hakem kurulu, tarafların ortak teklifini veya ayrı önerilerini dikkate alacak ve duruşma için kabul edilecek makul gereklilikleri ve teknik

özellikleri onaylar veya kendisi belirleyecektir. Söz konusu makul gerekliliklerin ve teknik özelliklerin belirlenmesinde, hakem kuruluna, bağımsız ve nesnel olarak yardımcı olmak için makul gerekliliklerin ve teknik özelliklerin belirlenmesini kolaylaştırmak amacıyla, iki tarafın aday gösterdiği BT uzmanları veya hakem kurulu tarafından atanan bir bilirkişi (tarafların hesabına) yardımcı olabilir. Hakem kurulu, gerekli olması halinde, taraflarla istişareyi takiben, BT uzmanları tarafından sağlanacak iş ve yardımı belirlemek için gerekli protokolleri düzenleyecektir.

Yukarıda listelenen teknik özelliklerin ve gereksinimlerin tümünün veya bir kısmının kabul edilmesi veya tarafların hakem kuruluna ayrı ayrı önerilerini ilettiklerinde, taraflar makul gerekliliklerin ve teknik özelliklerin (i) seçilen sağlayıcı/platformun gereklilikleri ve (ii) diğer tüm katılımcılar için lokasyona özgü gerekliliklerin uygunluğunu açısından değerlendirir.

Seçilen video konferans hizmetinin etkin ve verimli bir şekilde kullanılması için gereken tüm öğretici eğitim derhal programlanır. Taraflar, video konferans sağlayıcısının/platformunun seçildiği tarihten itibaren _____gün içinde hakem kuruluna bu tür öğretici eğitim için önerilen bir program sunacaktır. Söz konusu öğretici eğitimler, Katılımcılara sunulan özellik ve araçlara genel bir bakış sağlayacaktır.

Taraflar, teknik arızalar, bağlantı kesilmesi, elektrik kesintileri veya diğer kesintiler durumunda uyulması gereken ayrıntılı acil durum önlemleri konusunda bu tarihten itibaren _____ gün içinde istişarede bulunacak ve bu konuda mutabakata varacaklardır (veya ayrı önerilerde bulunacaklardır).

Tarafların temsilcileri, hakem kurulu üyelerinin her biri ve duruşmaya katılan diğer katılımcılar (i) duruşma için kabul edilen ekipman ve teknik gerekliliklerin işlevsel ve yeterli olduğunu tespit etmek ve (ii) önceki ay içinde duruşma koşulları için bağlantıları en az iki defa simüle eder. Taraflar, bu tür test çalışmalarının tarihlerini, saatlerini ve süresini hakem kurulu ile koordine eder ve kararlaştırır.

Şüpheye mahal vermemek için, taraflar, buradaki yükümlülüklerini yerine getirirken gerekli uzmanlığa sahip yetkili destek personeli kullanacağını anlamış ve kabul etmiştir.

Yukarıdaki gereksinimler, uçtan-uca video konferans, çok-uçlu video konferans, web tabanlı video konferansı, ISDN üzerinden video konferans vb. de dahil olmak üzere, kullanılan video konferans türünden bağımsız olarak uygulanacaktır.”

III. Gizlilik, Mahremiyet ve Güvenlik

“İlke olarak, duruşmaya katılım, bu _____ No.lu Usuli Karar’da belirtilen Katılımcılara veya şartlarına uygun olarak sınırlandırılacaktır. Şüpheye mahal vermemek için, duruşmanın yürütülmesini kolaylaştırmak amacıyla Katılımcılar ile birlikte çalışan herhangi bir teknik danışman/destek personeli de duruşmaya katılıyor olarak değerlendirilecek ve Katılımcı olarak tanımlanacaktır. Taraflardan birinin başka bir kişinin duruşmanın herhangi bir kısmına katılmasını istemesi halinde, bu katılımın gerekli veya makbul olduğunu gösteren nedenleriyle önceden bir talepte bulunacaktır. Taraflar, bu tür talepler üzerinde anlaşmaya varmaya çalışacaklardır. Tarafların anlaşamaması halinde ise hakem kurulu talebi onaylayıp onaylamaya çağına karar verir.

Hakem kurulu tarafından önceden izin verilmedikçe, duruşmanın herhangi bir kısmının (ses kaydı dahil) hiçbir kaydı yapılamaz. Duruşmanın ses kaydı, ortak bir transkript hazırlamak amacıyla tutulan stenograflar tarafından yapılacaktır. Önerilen diğer tüm kayıtlar, duruşmanın ilgili kısmından en az 48 saat önce talep edilmelidir.

Her halükarda duruşmanın resmi kaydı, taraflarca düzeltilmiş veya yorumlanmış yazılı transkript olacaktır.

Taraflar, herhangi bir Katılımcının bulunduğu yerde, mahremiyet, gizlilik, veri koruma ve güvenlik ile yasal uyumluluk ile ilgili engel veya sorun olabilecek her türlü yasayı duruşmadan (iki haftadan az olmamak

üzere) çok önceden birlikte dikkate almak ve dile getirmekten sorumludur. Taraflar ile müzakere ettikten sonra, hakem kurulu, Katılımcılardan herhangi birinin erişimini veya bağlantısını etkileyebilecek gizlilik ve güvenlik gereksinimleri veya standartları mevcutsa, hangi önlemlerin alınacağına karar verecektir.

Herhangi bir tarafın duruşmanın bütünlüğünü korumak veya siber saldırı, sızma veya duruşmaya yetkisiz erişim riskini azaltmak için daha fazla güvenlik önleminin gerekli olduğunu düşünmesi halinde, ilgili tarafın, bu kaygılara neden olan hususları derhal dile getirmesi gerekir. Taraflara danıştıktan sonra, hakem kurulu, bu konuda gerekli olması halinde, başka hangi önlemlerin alınacağına karar verecektir.”

IV. Çevrimiçi Kurallar ve Yargılamaya İlişkin Hususlar

“Video konferans yoluyla başarılı bir duruşma için gerekli işbirliği ve koordinasyon seviyesine ulaşmak için, her Katılımcı aşağıdakilere uymayı taahhüt eder:

- i) ana konuşmacıları tanımlamak;
- ii) herhangi bir konuşmacıyı kesintiye uğratmamak;
- iii) video konferans araçlarının makul ve sorumlu kullanımı;
- iv) bağlantıya müdahale eden ekipman kullanmaktan kaçınmak;
- v) yetkisiz kayıtlardan kaçınmak;
- vi) duruşma sırasında zaman kaybetmemek;
- vii) konuşulmadığı zamanlarda mikrofonları sessize almak;
- viii) duruşmaya getirilen Katılımcılardan aynı yükümlülükleri yerine getirmelerini sağlamak; ve
- ix) duruşmanın usule ilişkin etkinliğini desteklemek için gerekli her türlü tedbire veya uygulamaya başvurmalıdır.

Hakem kurulu, taraflarla istişare içerisinde, ilk duruşma gününde hazırlık işlerinin giriş konuşması sırasında itiraz yöntemini belirleyecektir.

Tarafların her biri, bu tarihten itibaren _____gün içinde, (i) yukarıda öngörülen test çalışmalarını yürüttüklerini ve (ii) hizmet sağlayıcı, ekipman, teknik özelliklerin ve şartların duruşmaya katılımları için yeterli olduğunu yazılı olarak teyit edecektir.”

V. Delillerin Sunumu ve Tanık İle Bilirkişilerin Sorgulanması

“Hakem kurulu, tarafların sözlü savunmalarında görsel delillerin kullanımını ve kayıt altına alınan belirli delillerin sunumunu içereceğinin bilincindedir. Buna göre taraflar, görsel delillerin hakem kurulunun tüm üyelerine, diğer tarafa/taraflara ve duruşmanın bu bölümüne katılmaya yetkili tüm Katılımcılar için bir ekranda net ve görünür olmasını sağlamalıdır. Görsel ve kanıtların sunumu için çoklu ekranlar gerekiyorsa, taraflar bu tür çoklu ekranların gerekli ekipman listesine dahil edilmesini sağlamalıdır.

Taraflar, aşağıdaki tarihten itibaren _____ gün içinde aşağıdakileri kabul etmek amacıyla kendi aralarında koordine olacaklardır:

- i) tanıkları/bilirkişileri çağrı ve sorgulama sırası;
- ii) her bir tanık/bilirkişi için bağlantı zamanı ve süresi;
- iii) tanıkların/bilirkişilerin (varsa) sanal olarak ayrık ve uzakta tutulması için yöntemler;
- iv) sohbet odalarında veya gizli iletişim kanalları aracılığıyla tanıklar/bilirkişiler ve taraflar/vekiller arasında senkron veya asenkron iletişimin izin verilebilirliği/yasaklanması;
- v) tanığın/bilirkişinin başka biriyle birlikte aynı yerde bulunup bulunamayacağını ve tanıklık yaparken kendisine yardım edip edemeyeceğini; ve

vi) bir tanığın/bilirkişinin bir tercümanın yardımını gerektirip gerektirmeyeceği ve tercümanın hizmetlerini sanal olarak sağlayabilmesini güvence altına almak için gereken düzenlemelerin yapılması ve çevirmenin eşzamanlı mı yoksa ardışık mı olacağı ve sorgulama sürecinin etkin bir şekilde yönetilmesini sağlamak üzere belirli ek ekipmanların gerekli olup olmadığı.

Taraflar, yukarıda sayılan hususların herhangi biri veya tamamı ile ilgili herhangi bir anlaşmaya varamaması halinde, ayrı ayrı tekliflerini yukarıda belirtilen tarihten itibaren _____ gün içinde hakem kuruluna bildireceklerdir.

Hakem kurulu, kararını verirken tarafların ortak veya müstakil tekliflerini değerlendirir.

Taraflar, duruşmanın yazıya döküleceğini kabul eder ve taraflar ortaklaşa video konferans yoluyla hizmetini derhal sunabilecek yetenekli bir sanal transkripsiyon sağlayıcısı/stenografi önermeyi taahhüt ederler. Transkripsiyonun kullanımının ek ekipman gerektirmesi halinde taraflar, yukarıda belirtilen gerekli ekipman listesine dahil edilecek olan ek ekipman konusunda hakem kuruluyla anlaşacaktır.

Hakem kurulu, taraflarla anlaşarak veya gerekli olduğunu belirterek, tanıkların/bilirkişilerin karşılıklı olarak izahatlarını yapıp tartıştığı bir oturum (hot-tubbing oturumu) için hazır hale getirilmelerini isteyebilir. Bu şekilde anlaşıldığı veya hakem kurulu tarafından gerekli olduğu belirtildiğinde, taraflar tanıklarının/bilirkişilerinin karşılıklı olarak izahatlarını yapıp tartıştığı oturum (hot-tubbing session) boyunca hazır olmasını sağlamalıdır ve süreç hakem kurulunun talimatları doğrultusunda ilerlemelidir.

USULİ KARAR EKİ

Teknik/Teknolojik İhtiyaçlar

[davaya göre taraflar arasında tartışılıp anlaşılır]

	Taraf xxx	Taraf yyy	Sağlayıcı/Plaform Gereklilikleri	Hakem Kurulu Kararı
Sistem Özellikleri				
Bağlantı Gereklilikleri				
Donanım & Ekipman				
Yazılım Uygulamaları				
Diğer Gereklilikler				

KAYNAKÇA

Aceris Law LLC, 'Virtual Hearings in International Arbitration' (Aceris Law, 13 April 2020) <<https://www.acerislaw.com/virtual-hearings-in-international-arbitration>> erişim 26 Nisan 2020

Barry Leon, 'Virtual proceedings are here: Now to do them effectively' (The Lawyer's Daily, April 08 2020) <<https://www.thelawyersdaily.ca/articles/18540/virtual-proceedings-are-here-now-to-do-them-effectively>> erişim 15 Nisan 2020

Brianna Kostecka and Jessica Sabbath, 'Best Practices for Conducting Arbitration Hearings Remotely' (King & Spalding Energy Newsletter, April 2020) <https://kslawemail.com/77/6506/pages/article6.asp> erişim 26 Nisan 2020

David A. Ziegler, 'The Efficacy of Virtual Arbitration Proceedings Amidst Covid-19 and a Checklist of Best Practices' Fasken BULLETIN COVID-19 <<https://www.fasken.com/en/knowledge/2020/04/8-covid-19-virtual-arbitration-proceedings-best-practices/>> erişim 19 Nisan 2020

Cemal Şanlı, 'Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlık Çözüm Yolları' (Beta Basım, 8. Baskı, 2019)

Gary L. Benton, 'How Will the Coronavirus Impact International Arbitration?' (Kluwer Arbitration Blog, March 13 2020) <<http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2020/03/13/howwill-the-coronavirus-impact-international-arbitration/>> erişim 10 Nisan 2020

H. Ercüment Erdem, 'Milletlerarası Ticaret Hukuku' (On İki Levha Yayıncılık, 2. Bası, İstanbul, 2020)

Hogan Lovells, 'Hogan Lovells Protocol For The Use Of Technology In Virtual International Arbitration Hearings' (Hogan Lovells, April 2020) <https://www.hoganlovells.com/~media/hogan-lovells/pdf/2020-pdfs/2020_04_09_hogan_lovells_international_arbitration_digital_hearing_protocols.pdf?la=en> erişim 10 Nisan 2020

ICC Secretariat, 'ICC Guidance Note on Possible Measures Aimed at Mitigating the Effects of the COVID-19 Pandemic' (International Chamber of Commerce, 9 April 2020)

<https://iccwbo.org/publication/icc-guidance-note-on-possible-measures-aimed-at-mitigating-the-effects-of-the-covid-19-pandemic> erişim 10 Nisan 2020

Janet Walker, 'Virtual Hearings: An Arbitrator's Perspective' (Int-Arb Arbitrators) <<https://int-arbitrators.com/wp-content/uploads/2020/03/Virtual-Hearings-An-Arbitrators-Perspective.pdf>> erişim 28 Nisan 2020

KAYNAKÇA

Kateryna Honcharenko, Mercy McBrayer, 'Guidance Note on Remote Dispute Resolution Proceedings' (The Chartered Institute of Arbitrators, 2020) <<https://www.ciarb.org/media/8967/remote-hearings-guidance-note.pdf>> erişim 29 Nisan 2020

Kevin Kim, Yu-Jin Tay et al., 'Seoul Protocol on Video Conferencing in International Arbitration' (KCAB International, 18 March 2020) <http://www.kcabinternational.or.kr/user/Board/comm_notice_view.do?BBS_NO=548&BD_NO=169&CURRENT_MENU_CODE=MENU0025&TOP_MENU_CODE=MENU0024#:~:text=%5BPress%20Release%5D%20Seoul%20Protocol%20on,in%20International%20Arbitration%20is%20Released&text=The%20Protocol%20was%20drafted%20and,video%20conferencing%20for%20international%20arbitrations> erişim 5 Nisan 2020

Lekkas Zissis, 'Disputes in The Digital Era The Evolution of Dispute Resolution and The Model ODR System' (Doctoral thesis, Université De Toulouse 2015).

Matthew Adler, Heremy Heep & Whitney Redding, 'Virtual International Arbitration And The COVID-19 Pandemic: One Institution's Approach' (Pepper Hamilton LLP, April 15 2020 <<https://www.jdsupra.com/legalnews/virtual-international-arbitration-and-82491/>> erişim 20 Nisan 2020

Mirèze Philippe, 'Offline or Online? Virtual Hearings or ODR?' (Kluwer Arbitration Blog, April 26 2020) <<http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2020/04/26/offline-or-online-virtual-hearings-or-odr/>> erişim 26 Nisan 2020

Mirèze Philippe, 'What Does It Take to Bring Justice Online?' (2019) v. 6 no 2 International Journal of Online Dispute Resolution

Paul D. Carrington, 'Virtual Arbitration' (2000) Vol 15:3 Ohio State Journal on Dispute Resolution 669

Winston&Strawn LLP, 'Arbitration Proceedings In The Age Of Virtual Hearing Rooms' (Winston&Strawn LLP, April 9 2020) <<https://www.winston.com/en/thought-leadership/arbitration-proceedings-in-the-age-of-virtual-hearing-rooms.html>> erişim 19 Nisan 2020

Yeşilirmak Ali, 'ICC Tahkim Kuralları ve Uygulaması' (On İki Levha Yayıncılık İstanbul, 2018)

Ziya Akıncı, 'Milletlerarası Tahkim' (Vedat Kitapçılık, 5. Baskı, İstanbul, 2020) 284

